

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ VE POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS ECONOMICS, SOCIOLOGY AND POLICY JOURNAL

ISSN: 1305-7979

2018, Cilt/Vol: 14, Özel Sayı/Special Issue :1, Page: 45-58

Editörler / Editors in Chief

Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Doç. Dr. Sema AY
Dr. Hilal YILDIRIR KESER

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Doç. Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr. Burcu KÜMBÜL GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ersoy SOYDAN - Kastamonu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan ÖZALTIN - Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

KALKINMA AJANSLARININ BÖLGE PLANLARINDA ENTEĞRE KIRSAL KALKINMA YAKLAŞIMI: EGE ÖRNEĞİ

INTEGRATED RURAL DEVELOPMENT APPROACHES IN REGIONAL PLANS OF DEVELOPMENT AGENCIES: AEGEAN CASE

Doç. Dr. Ahmet Uçar

*Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF Siyaset Bil. ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
E mail: ucarahmet@hotmail.com*

Doç. Dr. Rasim Akpınar

*Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
E mail: rasimakpinar@gmail.com*

Dr. Öğretim Üyesi İsmail Başaran

*Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
E mail: ismail.basaran@cbu.edu.tr*

ÖZET

Kalkınma ajansları, Türkiye'nin gündemine Avrupa Birliği üyelik sürecinde hazırlanan 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi ile girmiştir. 2006 yılında çıkarılan kuruluş kanunu ile Türkiye'de 2 pilot kalkınma ajansı kurulmuş, daha sonra 2008 ve 2009 yıllarında çıkarılan iki farklı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye'nin 26 Düzey 2 Bölgesinin tamamında kalkınma ajansların kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

5449 Sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" 2006 tarihinde kabul edilerek, Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Kalkınma Ajansları Kanununun amacı; kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak olduğu gibi bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması da bir diğer temel amaçtır.

Bu çalışmada Ege Bölgesinde faaliyet gösteren İzmir Kalkınma Ajansı, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Zafer Kalkınma Ajansının hazırlamış oldukları Kalkınma Bakanlığınca onaylanan bölge planlarında ortaya konulan entegre kırsal kalkınma yaklaşımları analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kırsal Kalkınma, Bölge Planları, Kalkınma Ajansları, Kalkınma Politikası*

ABSTRACT

Development Agencies has entered in the agenda of Turkey along with the Document of 2003 Participation Partnership prepared in the membership process of EU. Two pilot development agencies have been established with the law of establishment enacted in 2006 in Turkey, and later in 2008 and 2009 with two different decisions of ministry of council, all of the development agencies have been established in all the 26 Level 2 Regions of Turkey.

The law of 5449 on “Establishment, Coordination and Duties of The Development Agencies” was adopted and published in The Official Gazette in 2006. Purpose of The Law of Development Agencies; to develop collaboration between public, private sector and non-governmental organizations, to provide using the sources rationally and efficiently and by inducing local potential, to speed up regional development compatibly with policies and principles stipulated in national plans and programs. Another aim of the Law is, to decrease of developmental differences inside of regions or inter-regions.

In this study, integrated rural development approaches envisaged in the development plans prepared by İzmir Development Agency, The South Aegean Development Agency and Zafer Development Agency, operated in Aegean Region and approved by The Ministry of Development will be analyzed.

Key Words: *Rural Development, Regional Plans, Development Agencies, Development Policy*

GİRİŞ

Kırsal kalkınma ülkelerin yönetiminde söz sahibi olan hükümetlerin gündemini en çok işgal eden konulardan birisidir. Bunun için hükümetler sürekli ülke kalkınmasının dengeli bir şekilde yürütülmesini sağlayacak modeller arayışı içindedirler. Dolayısıyla hükümetler sadece kentsel gelişime önem vermesi ve kırsal kalkınmayı ihmal etmesi durumunda, kırsal alandan kentlere göçün artması ve kırsal nüfusun düşmesi ile kırsal alanların oldukça geri kalmasına yol açabilir. Bu bağlamda son dönemlerde gerek ülkemizde, gerek ise dünya genelinde kalkınma anlayışlarında değişim yaşandığı bilinmektedir. Bu değişimin en önemli yanını ise kalkınmanın bilhassa 1980’lerden sonra yerelden başlatılması oluşturmaktadır. Dolayısıyla 1980 öncesi ve özellikle de 2. Dünya Savaşı’nın hemen akabindeki ekonomik bunalımdan bir çıkış yolu olarak benimsenen kalkınmanın devlet kanalıyla ve bunun merkezden planması yoluyla yapılması anlayışı geçerliken, 1980 sonrasında serbest ekonomiye geçişle birlikte bu anlayış terkedilerek onun yerine tabandan tavana kalkınma modeli olarak bilinen kalkınmanın yerelde gerçekleştirilmesi biçimine geçilmiştir. Elbette böyle bir anlayış ve model değişikliğine gitmenin birtakım haklı sebepleri olabilir. Zira gerek dünya’da gerek Türkiye’de tavandan tabana yani merkezden yerele doğru kalkınma modelinin başarılı olmaması ve kalkınmada ülke genelinde denge sağlanamadığı için tabandan tavana modeline geçiş ihtiyacı doğmuştur. Örneğin, AB ülkelerinde ve ABD’de geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlamak ve böylece ülke kalkınmasında dengeli bir kalkınma modelinin gerçekleştirilmesine geçebilmek için kalkınma ajansları kurulmuştur. Kalkınma ajanslarının kurulmasıyla daha önce merkezi planlama ile gerçekleştirilemeyen kalkınma hedeflerine erişilmesi hedeflenmektedir. Çünkü kalkınma ajansları önceden sadece devletin tek aktör olarak ve devletin mali gücüyle gerçekleştirilmeye çalışılan kalkınma hedeflerini, devletten ayrı yereldeki tüm özel ve resmi güçleri harekete geçiren ve birleştiren girişim teşvikleri ile yapmaya çalışmaktadırlar.

Günümüzde etkin bir bölgesel kalkınma politikası oluşturulabilmesi ve uygulanabilmesi açısından en çok kullanılan politika araçlarının başında “bölge planlaması” faaliyetleri gelmektedir. Bölge planlaması politikalarının ön plana çıkmasının temelinde, uygulanan diğer kalkınma politika ve araçlarının yetersiz kalması ve sorunları çözememesi, ayrıca küreselleşmenin getirdiği yeni anlayışların etkileri yatmaktadır (Karakılıçık, 2014: 93). Bu kapsamda ülkemizde de bu hedef ve amaçlar doğrultusunda kalkınma ajansları AB uyum süreci ile birlikte 2006 yılından sonra kurulmaya başlanmıştır. Buna istinaden

ülkemiz düzey 2 bölgesi olarak 26 bölgeye ayrılmış ve herbir bölge için birisi sorumlu olmak üzere 26 adet kalkınma ajansı kurulmuştur. Çalışmada öncelikle kalkınma planlarında kırsal kalkınmaya nasıl yer verildiğinden, kalkınma ajanslarının kuruluşu ve ajansların bölge planlarından bahsedilecek, arkasından Ege Bölgesinde faaliyet gösteren İzka (İzmir Kalkınma Ajansı), Zafer Kalkınma Ajansı ve Ge-ka (Güney Ege Kalkınma Ajansı)'nın 2014-2023 dönemine ait bölge planları incelenerek entegre kırsal kalkınma hedeflerinin neler olduğu belirlenecek ve irdelenecektir. Sonuç bölümünde ise bu hedeflerin gerek ilgili bakanlıkların (Gıda ve Tarım Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı), gerek 10. Kalkınma Planındaki ulusal kırsal kalkınma amaçlarıyla karşılaştırarak bir analizi yapılacaktır.

1. TÜRKİYE'DE BÖLGE PLANLAMASINA GEÇİŞ VE KALKINMA AJANSLARININ KURULMASI

Özellikle son 20-30 yıldan bu yana küreselleşmenin etkilerini arttırması ve rekabet edebilirlik ekseninde ortaya çıkan değişiklikler Türkiye'de bölge kavramının içeriğinin değişmesinde önemli roller oynamıştır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de bölgesel kalkınma ile ilgili olarak ön plana çıkan bölge tanımı İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasıdır (İBBS). Bu sınıflandırma, Avrupa Birliği'nde bölgesel politikalarla birlikte kullanılan bölge sınıflandırılması esas alınarak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde kabul ettiği bir bölgelendirme sistemidir. 28.08.2002 tarih ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması ile amaçlanan; bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyoekonomik açılarından analizinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği'nin bölgesel istatistiki seviyesine uygun, karşılaştırılabilir istatistiki bir veri tabanı oluşturulması gibi önceliklerdir. İlgili Bakanlar Kurulu Kararı'na göre Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3 şeklinde üç kademeli bir yapı ortaya konulmuştur. Düzey 3 kapsamında 81 ilin her biri bir birim olarak ele alınmıştır. Düzey 2 İstatistiki Bölge Birimleri 26 adet olup Düzey 3 kapsamında yer alan illerin belirli kriterlere göre gruplandırılmasıyla oluşturulmuştur. Düzey 1 İstatistiki Bölge Birimleri ise 12 adet olup yine Düzey 2'de yer alan bölge birimlerinin gruplandırılması sonucunda tanımlanmış bölgeleri içermektedir (Can, 2011: 45).

Türkiye'de 1961 Anayasası ile birlikte Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve planlı kalkınma dönemine geçiş yapılmıştır. Bu dönemle birlikte bölgesel kalkınma politikaları kapsamında bölge planlamaya yönelik bir takım projeler üretilmeye başlanmıştır. Bu projelerin belli başlı olanları; Güneydoğu Anadolu Projesi, Doğu Marmara Planlama Projesi, Zonguldak Projesi, Çukurova Bölge Projesi, Keban Projesi, Antalya Projesi, Doğu Anadolu Projesi, Doğu Marmara Projesi, Doğu Karadeniz Bölgesi Gelişme Planı ve Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesidir (Keleş, 2015:359-368). Bu projeler, ortaya çıkan birtakım sorunlara çözüm aramak için üretilmişlerdir. Örneğin, Doğu Marmara Plan Bölgesinin amacı, yoğun kentleşmenin ve büyük kentlerin bulunduğu bölgelerin sosyoekonomik sorunlarına çözüm aramaktır (Dinler, 2014: 103-106). Bu amaçla üretilen projelerden en çok bilineni ve günümüzde hala uygulama alanı bulmuş olanı Güneydoğu Anadolu Projesidir.

1990'lardan sonra yaşanan ve 2000'li yıllarda ivme kazanan küreselleşme ve yerelleşme eksenli gelişmeler köklü değişimlere yol açarken, planlama ve bölgesel kalkınma planları bağlamında yeni anlayış ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Dünyadaki köklü dönüşümlere paralel olarak ülkemizde bölgesel planlama anlayışı dönüşüme uğramıştır. Bölge planları, bir yandan bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına odaklanırken, diğer yandan da bölgesel yerel olanakların harekete geçirilmesine ve rekabet güçlerinin arttırılmasına yönelik hedefler belirlemeye başlamışlardır (Karakılıçık, 2014: 361). Günümüzde Türkiye'de bölge planları ulusal kalkınma planlarına uygun olarak hazırlanmakta ve daha küçük

alanları kapsayan çevre düzeni planları ve imar planlarına referans teşkil etmektedir. Dolayısıyla söz konusu planlar hazırlanırken bölge planları öncelikleri dikkate alınmak durumundadır. Halihazırda, Türkiye için hazırlanan bölge planları için esas alınan bölge sınırları, yukarıda İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılmasında değinilen Düzey 2 seviyelerini ifade etmektedir. Dolayısıyla bu kapsamda 26 adet bölge bulunmakta ve ülke genelinde 26 adet bölge planı yapılmaktadır. Daha önceleri bölge planlaması konusunda yetkilendirilmiş bulunan Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesiyle bölge planlaması konusunda bir takım yetkiler bu bakanlığa aktarılmıştır. Günümüzde Türkiye’de bölge planlarının yapımı konusunda koordinasyon görevi Kalkınma Bakanlığı’nda olmakla birlikte plan yapımı konusunda yetkilendirilmiş diğer birimler ise her bir Düzey 2 bölgesinde faaliyet gösteren Kalkınma Ajansları’dır.

Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla 1989 yılından itibaren ilk kalkınma projeleri hazırlanmaya başlandı. Bu çerçevede Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Karadeniz Kalkınma Programı (DOKAP), Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKAP) ve Zonguldak-Bartın-Karabük (ZBK) kalkınma programları gibi projeler şimdiki adı Kalkınma Bakanlığı olan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) koordinasyonunda hayata geçirildi. Ancak merkezden yapılan planlamanın yeterince verimli sonuçlar vermemesi sonucu gelişmiş ülke deneyimlerinden de yararlanılarak, yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya bir kalkınma politikasının geliştirilmesinin önemi anlaşıldı. AB üyelik sürecinde Türkiye’de bölgeler arası gelir ve gelişmişlik farklarının azaltılması politikaları kapsamında, AB’nin bölgesel gelişme politikası ve uygulamalarına paralel yeni bir yaklaşım, yöntem ve kurumsal örgütlenme modeline dikkat çekilmiş ve AB ülkelerinin bu konudaki deneyimlerinden faydalanılarak bölgesel kalkınma modelleri üzerinde durulmuştur.

2006 yılında çıkartılan 5449 sayılı kanun ile her bir Düzey-2 bölgesi için kalkınma ajansı kurulmasına karar verildi. Bugüne kadar tüm Türkiye’de 26 tane kalkınma ajansı kurularak faaliyetlerine başlamıştır.

Bu ajansların amaçları ve hedefleri; bölgesel stratejilerin uygulanması, yerel ve bölgesel girişimciliği destekleme, alt yapı hizmetlerinin sunulmasına yardımcı olma, özel sektörün yakın geleceği için yerel-bölgesel çözümler araştırma ve bölgesel talepleri karşılayacak yeni ürün ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve çözümler arama şeklinde özetlenmektedir (Apan, 2014: 41). Ancak Kalkınma ajansları alışlagelmiş kredi ve hibelerin ötesinde, kuruluşlara ortak olarak, özellikle küçük işletmelere danışma hizmetleri sağlayarak, araştırma ve geliştirme çabalarına destek vererek, tarım sektöründe toprağın verimini arttırıcı ve çevrenin korunmasına yönelik birçok yeni yöntem geliştirerek bölgelerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Kalkınma Ajanslarının web sayfalarında da birer örnekleri bulunan bölge planları incelendiğinde hemen hemen hepsinde kırsal kalkınma ve kırsal kalkınmaya katkı sağlayan turizm konusunu doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren bir takım hedeflere rastlamak mümkündür. Bu çalışmada tüm bölge planları araştırılmamış, sadece Ege Bölgesi illerini kapsayan kalkınma ajanslarının bölge planlarında yer alan kırsal kalkınma hedef ve amaçları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. BÖLGE PLANLARINDA KIRSAL KALKINMA YAKLAŞIMI: EGE ÖRNEĞİ

3.1. Ege Bölgesinde Faaliyet Gösteren Kalkınma Ajansları

3.1.1. İzmir Kalkınma Ajansı

Ege Bölgesinde faaliyet gösteren üç adet kalkınma ajansı bulunmaktadır. Bu kalkınma ajansları İzmir Kalkınma Ajansı, Güney Ege Kalkınma Ajansı ve Zafer Kalkınma Ajansı isimleriyle kurulan ve ege illerinin kalkınmasına yönelik olarak kurulmuş ajanslardır. Ege Bölgesinin en büyük ili ve Türkiye’nin

3.büyük ili olan İzmir için sadece bu ili kapsayan İzmir Kalkınma Ajansı(İZKA) kurulmuştur. Çünkü planında da vurgulandığı gibi İzmir çok yönlü üretim olanakları, zengin doğal kaynakları ve nitelikli yaşam kalitesini bir arada sunabilen hem Türkiye hem de dünya çapında öne çıkan bir bölge özelliği taşımaktadır. Zira bölge tarım, sanayi, hizmetler ana sektörlerinin hepsinde önemli potansiyele sahiptir. Tarihi bir liman kenti olan İzmir, konumu ve bu yapısı ile her zaman dışa açık niteliktedir. Bu özelliği İzmir'e rekabet etme, kapasite geliştirme ve uyum sağlamada avantaj sağlamaktadır (İZKA 2014-23 Bölge Planı: 11).

3.1.2. Güney Ege Kalkınma Ajansı

Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) ise Ege Bölgesinde turizm, tarım ve sanayi potansiyeli yüksek 3 ilin (Muğla, Aydın ve Denizli) kalkınmasına yönelik kurulmuş olan kalkınma ajansıdır. Dolayısıyla bu iller arasında sahil şeridinde yer alan Muğla ilimiz turizm potansiyeli en yüksek illerimizden biridir. Diğer ilimiz Aydın ise hem turizm hem de tarım potansiyeli yüksek olan bir ilimizdir. Denizli de aynı şekilde turizm bakımından potansiyeli yüksek bir ilimiz olmasının yanında sanayi bakımından da çok gelişmiş illerimizden birisidir. İşte bu şekilde doğal güzellik ve kaynakları yüksek olan bu illerimizi dış dünya ile buluşturarak turizm kapasitesinin artırılması, tarımsal ve sanayi ürünlerin çeşitlendirilerek bölgede oluşacak üretimin katma değerinin artırılması ile bölgenin hem kırsal hem de kent- sel kalkınmasına katkı sağlamak amacı ile Güney Ege Kalkınma Ajansı kurulmuştur. TR32 Bölgesinin 2014-2023 Bölge Planındaki vizyonu “Yaşam kalitesi yüksek, yeniliğe dayalı üreten, doğasını koruyan, küresel turizm odağı Güney Ege” olarak belirlenmiştir. Bu vizyona erişme yolunda Bölge’de yaşam koşulları, üretim yapısı, turizm ve çevre alanlarında değişim ve dönüşüme ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda dört gelişme ekseninde Bölge için hedeflenen gelecek tarif edilmektedir (GEKA 2014-2023 Bölge Planı: 14):

- Zengin Beşeri Sermaye, Güçlü Toplumsal Yapı,
- Yüksek Katma Değer ve Yenilik Odaklı Üretim,
- Dört Mevsim Turizm,
- Yaşanabilir Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre.

3.1.3.Zafer Kalkınma Ajansı

Ege Bölgesinde hizmet veren 3. kalkınma ajansı Zafer Kalkınma Ajansıdır. Bu ajans Manisa, Uşak, Afyon ve Kütahya illerinin kalkınmasına yönelik kurulmuş olan bir ajansdır. TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı ilk olarak Bölgeyi oluşturan 4 ilden toplumun farklı kesimlerini temsil edecek şekilde Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen 100 üyeden oluşan Ajans Kalkınma Kurulu tarafından uygun görülmüş; Bölgeyi oluşturan 4 ilin Valisi, Belediye Başkanı, İl Genel Meclis Başkanı ve Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı olmak üzere 16 üyeden oluşan Ajans Yönetim Kurulu tarafından kabul edilerek Kalkınma Bakanlığına sunulmuştur. Plan, Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu'nun onayına sunulmuş olup 30 Aralık 2014 tarihinde onaylanmıştır.

TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı, “bölgesel kalkınma için yönetim ve koordinasyon aracı” olarak tanımlanmaktadır. TR33 Bölgesinin vizyonu “ekolojik dengeyi gözetken, bilgi temelli ekonomisi ile katma değer yaratan, rekabet gücü ve yaşam kalitesi artan, dengeli büyüyen, gelişen ve öğrenen bölge” olarak belirlenmiştir. Planda, belirlenen vizyona nasıl ulaşılabileceğine dair farklı senaryolar geliştirilmiş ve farklı gelişme modelleri kullanılarak senaryo sonuçları hakkında öngörülerde bulunulmuştur.

Plan incelendiğinde temel ilkeleri “yenilikçilik” ve “sürdürülebilirlik” olarak belirlenmiştir. Söz konusu ilkeler, gerek hedeflenen ekonomik dönüşümün sağlanması, gerekse bu dönüşümün istikrarlı olarak devam etmesi açısından önem arz etmektedir. İllelere ek olarak, senaryoyla hedeflenen dönüşümü gerçekleştirmek adına 4 ana amaç belirlenmiştir (Zafer Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı, 10-11):

- Daha rekabetçi bir ekonomik yapı yaratmak,
- Yaşam kalitesini arttırmak,
- Bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak,
- Dengeli mekansal organizasyon oluşturmak.

3.2. Bölge Planlarından Elde Edilen Bulgular

3.2.1 İzmir Kalkınma Ajansı(İZKA) 2014-2023 Bölge Planı

İzmir Kalkınma Ajansının 2014-2023 Bölge Planına baktığımızda “Plan Vizyonu, Temel İlke ve Gelişme Eksenleri” ana başlığı altında planın vizyonu; “Bilgi, Tasarım ve Yenilik Üreten, Akdeniz’in Çekim Merkezi İzmir” olarak belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak için dört temel ilkedен bahsedilmektedir. Bu ilkeler; **Sosyal İçerme, Sürdürülebilirlik, Katılımcılık ve Yenilikçilik** şeklinde görülmektedir. Bu ilkelerin içeriklerini incelediğimizde çevre ile ilgili bilgilerin Sürdürülebilirlik ve Yenilikçilik ilkelerinde yer verildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Sürdürülebilirlik ilkesinin içeriği şöyledir: “Sürdürülebilirlik, insan yaşamının gereksinimleri ve doğal kaynakların mevcudiyeti arasında bir denge kurarak ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarıyla bugünden geleceğe uyumlu bir planlama ve programlama yapılmasını amaçlayan bütünsel bir yaklaşımdır. İZBP kapsamında ele alınan her eksen, öncelik ve hedef, bölgesel kalkınmayı sürdürülebilir kılacak bütünsellikte ele alınmıştır.” Yenilikçilik ilkesi ise bölge planının hazırlık ve uygulama sürecindeki çalışmaların etkinliğini artırmaya yönelik yeni bakış açısı, farklı yöntem ve mekanizmaların ortaya konulmasını esas almaktadır. Bu çerçevede planın hedeflediği vizyonun gerçekleşmesi için üç temel gelişme eksenini belirlenmiştir. Bunlar; **Güçlü Ekonomi, Yüksek Yaşam Kalitesi, Güçlü Toplum**, olarak karşımıza çıkmaktadır (İzmir Kalkınma Ajansı(İZKA) 2014-2023 Bölge Planı: 27). Bu gelişme eksenlerinden **Güçlü Toplum** ‘un içeriğinde birtakım kırsal kalkınmaya yönelik hedeflerin belirlendiği görülmektedir. Bu hedeflerden şöyle bahsedilmektedir: “Kırsalda yaşlanan nüfusun sağlık, yaygın eğitim, barınma, ulaştırma, yaşlı ve hasta bakımı, sosyal hizmet gibi ihtiyaçlarına yönelik hizmet üreten kurumların kapasitesi (insan kaynakları, personelin mesleki yeterliliği, teknik şartlar, vb.) geliştirilecektir.” Ayrıca katma değeri yüksek tarımsal faaliyetlere geçilmesi konusunda üretici birlikleri ve kooperatifler ile çiftçilere yönelik eğitimler verilecek, finansal destekler sağlanacak ve bunların örgütlenme kapasitesi geliştirilecektir. Öte yandan kırsalda tarım dışı gelir kaynakları sağlanması bakımından ekoturizm, doğa turizmi, köy pansiyonculuğu, otantik ve katma değeri yüksek el sanatları, yerel ürünler gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerin destekleneceği ve tarım ürünlerini işleme sanayi ile e-ticaret olanaklarının geliştirileceği vurgulanmaktadır. Bunların haricinde zikredilmesi gereken kırsal kalkınma konusu köy hayatı, mimari yapı ve çevreye ilişkindir. Bu konuya planda şöyle yer verilmektedir: “Kırsalda İzmir ve Ege köy hayatı, mimarisi, sokak mimarisi konularında çevre iyileştirme, restorasyon, restitüsyon çalışmaları sürdürülecektir. Kırsalda mevcut doğal ve tarihi öneme sahip ören yerleri, doğal gezi alanları vb. yerlerde işaret tabelaları, ışıklandırma, park ve tuvalet alanları gibi altyapı iyileştirmeleri gerçekleştirilecektir. Kırsalda ulaşım bağlantıları ve tarımsal üretim bölgeleri arasındaki bağlantı yolları iyileştirilecektir.” Yine kırsal nüfusu kentsel nüfusa entegre edecek ve diyalogu

artıracak etkinlik ve projelerin de uygulanacağı belirtilmektedir (İzmir Kalkınma Ajansı(İZKA) 2014-2023 Bölge Planı: 166).

İZKA'nın web sayfasından kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetleri incelendiğinde kırsal alanların kalkınmasını artırmak için kurulacak olan işletme ve girişimlere çeşitli destek programları oluşturduğu görülmektedir. Örneğin, 2010 Yılı Kırsalda Ekonomik Çeşitlilik Mali Destek Programı oluşturulmuş ve bu programın amacı "kırsal alanda tarım dışı istihdam olanakları yaratan gelir getirici faaliyetleri yaygınlaştırarak kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi" şeklinde belirlenmiştir. Yine Programın önceliğinin ise kırsalda sosyo-ekonomik kalkınmayı hızlandıracak tarım dışı sektörlerde ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi olduğu görülmektedir. Bu mali destek programı kapsamında projelere sağlanacak toplam mali destek tutarı 6.000.000 TL'dir. Bunun 3.500.000 TL'si kar amacı güden kuruluşlar, 2.500.000 TL'si ise kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlar için ayrılmıştır (<http://www.izka.org.tr>). Mali destekler kapsamında 19 adet kar amacı güden kuruluş projesi başarılı bulunmuş ve 27 adet de kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşun tarımın çeşitli ürünlerinin işlenip değerlendirilmesini sağlayacak projeleri başarılı görülmüştür. Bunların çoğu süt ve süt ürünlerinin değerlendirmesini sağlayacak tesisler açmaya yönelik projelerdir. Aynı şekilde 2009 yılının Tarım ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı'nın da genel amacı; "İzmir (TR31) bölgesinde tarımsal üretimden elde edilen katma değer artırılmasına ve bölgede tarım ve tarıma dayalı sanayinin rekabet gücünü yükseltmeye yönelik faaliyetleri destekleyerek kırsal kalkınmaya katkıda bulunmaktır" (<http://www.izka.org.tr>).

3.2.2. Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) 2014-2023 Bölge Planı

Güney Ege Kalkınma Ajansı Aydın, Denizli ve Muğla illerine hizmet vermek üzere kurulmuş olan ve Ege'de bulunan bir bölge kalkınma ajansıdır. Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın 2014-2023 Bölge Planını incelediğimizde planın 6. başlığı "Vizyon, Gelişme Eksenleri, Öncelikleri Ve Tedbirler" şeklinde oluşturulmuştur. Bu bağlamda planın başında ve 6.başlığın hemen altında vizyon olarak şu cümleye yer verilmiştir: "Yaşam Kalitesi Yüksek, Yeniliğe Dayalı Üreten, Doğasını Koruyan, Küresel Turizm Odağı Güney Ege." Planda belirlenen bu vizyon doğrultusunda 4 adet temel gelişme eksenleri oluşturulmuştur. Bu gelişme eksenleri şu başlıkları içermektedir (GEKA 2014-2023 Bölge Planı, 54-58):

- Zengin Beşeri Sermaye, Güçlü Toplumsal Yapı,
- Yüksek Katma Değer ve Yenilik Odaklı Üretim,
- Dört Mevsim Turizm,
- Yaşanabilir Mekanlar ve Sürdürülebilir Çevre.

Bu eksenlerin her birisinde kırsal kalkınmayı ilgilendiren ve kırsal kalkınmanın artışını sağlayacak birtakım tedbirlerin olduğu görülmektedir. Nitekim 1.eksen "**Zengin Beşeri Sermaye, Güçlü Toplumsal Yapı,**" başlığı altındaki iki hedef kırsal kalkınmaya yönelik tedbirler içermektedir. Bu hedef ve tedbirler şöyledir: **Bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu temel bilgi ve becerilere sahip, üretken ve yenilikçi bireyler yetiştirilecek, eğitim hizmetlerinin erişilebilirliği artırılabilecektir.** Bu hedef için belirlenen tedbir;

Kırsal alanlarda nüfusun okuma yazma oranlarının artırılmasına yönelik faaliyetlerin etkinliği artırılmasıyla ilgilidir. 2.hedefin konusu **Nitelikli işgücüne sahip etkin bir işgücü piyasası oluşturulmasıdır.** Bunun için "Kırsal yerleşim alanlarında ekonomi çeşitlendirilerek ve yeni istihdam olanakları yaratılarak kırsal nüfusun yerinde istihdamı kolaylaştırılması" tedbiri belirlenmiştir ((GEKA 2014-2023 Bölge Planı, 104-105).

2. Gelişme eksenini “*Yüksek Katma Değer ve Yenilik Odaklı Üretim,*” için belirlenen hedef; **Bilgi ve kalite odaklı üreten, örgütlülüğü, verimliliği ve pazarlama kapasitesi yüksek tarım sektörü oluşturulması sağlanması** ile ilgilidir. Bu hedefin gerçekleşmesine katkı sağlayacak tedbirlerden ikisi kırsal kalkınmaya yönelik olup içerikleri şöyledir (GEKA 2014-2023 Bölge Planı, 106):

- ✓ Parçalı ve dağınık yapıdaki tarım arazilerinin etkin kullanımı sağlanacak, Bölge’yi kapsayan havzalarda desteklenecek ürün deseninin Bölge’nin toprak yapısı ve iklim koşulları ile üretim ve kalite açısından rekabetçi ürünleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi ve üreticinin bilgilendirilmesi sağlanacaktır,
- ✓ Su kaynaklarının etkin bir şekilde kullanımına olanak sağlayacak modern sulama yöntemleri yaygınlaştırılacaktır,
- ✓ Jeotermal enerji ısıtmalı organize seracılığa ilişkin altyapı geliştirilecektir,
- ✓ Tarım ürünlerine yönelik depolama imkanları artırılabilecek, lisanslı depoculuk şirketlerinin ve ürün ihtisas borsalarının kurulmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir,
- ✓ Tarımsal işletme ölçeklerinin artırılmasına yönelik ortaklığa dayalı yatırımlar desteklenecektir,
- ✓ Üreticilerin örgütlenmeleri teşvik edilecek ve kurumsal altyapılarının güçlendirilmesi sağlanacaktır.

3. gelişim eksenini “*Dört Mevsim Turizm,*” olarak belirlenmiş ve bu eksenin hedeflerinden birisi; “Bölge turizmi çeşitlendirilerek, dört mevsime yayılacak ve hizmet kalitesi artırılacaktır.” şeklinde oluşturulmuştur. Bu hedefin gerçekleştirme tedbirlerinden bazıları kırsal kalkınmaya yer vermektedir ve şöyledir (GEKA 2014-2023 Bölge Planı, 108):

- ✓ Kırsal kesimde ev pansiyonculuğu ve butik otelcilik yaygınlaştırılarak agro-turizm geliştirilecektir,
- ✓ Yöresel ürünlerin ve yerel kültürün turizme entegre edilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

4. gelişim eksenini “*Yaşanabilir Mekanlar ve Sürdürülebilir Çevre,*” başlığı altında oluşturulan kırsal kalkınmayı ilgilendiren bir hedef şöyledir: “**Havza alanlarında** kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlayacak etkin havza yönetimi sağlanacaktır.” Bu hedefin gerçekleşmesi için ise şu tedbirler oluşturulmuştur (GEKA 2014-2023 Bölge Planı, 110):

- ✓ Arazi yapısı nedeniyle su temininde sorun yaşanan yerleşimlerde içme ve kullanma suyu ihtiyacı karşılanacak, standartlara uygun kalitede su teminine yönelik çalışmalar yürütülecektir,
- ✓ Sulama yöntemlerinin iyileştirilmesi, kayıp ve kaçakların azaltılması, arıtılmış atıksuların farklı alanlarda kullanılması uygulamalarıyla havza alanlarında su kullanımında verimlilik ve tasarruf artırılabilecektir,
- ✓ Tarımda zirai ilaç ve gübre kullanımı denetiminin güçlendirilmesi, üreticilerin bilinçlendirilmesiyle tarımsal kaynaklı toprak ve su kirliliğinin önlenmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

3.2.3. Zafer Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı

Zafer Kalkınma Ajansı’nın 2014-2023 Bölge Planını incelediğimizde Bölge vizyonu doğrultusunda, gelişim senaryosuyla uyumlu olacak şekilde, Planda yer verilen öncelik ve tedbirler ile ulaşılması planlanan 4 ana amaç şunlardır (Zafer Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı, 39):

- Daha rekabetçi bir ekonomik yapı yaratmak,
- Yaşam kalitesini arttırmak,
- Bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak,
- Dengeli mekansal organizasyon oluşturmak.

Bu kapsamda planın “2.7 Gelişme Eksenleri” başlığının içeriğinden anlaşıldığına göre; Plan vizyonuna ve Planın ana amaçlarına ulaşmak için müdahale ihtiyacının duyulduğu alanlar “gelişme eksenleri” olarak tanımlanmıştır. Yapılacak müdahalelerin birbirleriyle etkileşimi düşünülerek Planın hazırlığında DNA modelinin birbiriyle entegre şekilde gelişen çift sarmallı yapısından esinlendiği belirtilmiştir. Planda organik bir yapı kurgulanmış ve Plandaki gelişme eksenleri 3 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar: Rekabetçilik Sarmalı, Yaşanabilirlik Sarmalı ve Yatay Eksenlerdir. 10. Kalkınma Planında belirlenen “Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme” hedefine uyumlu bir şekilde oluşturulan bu eksenlerin gerçekleşmesi için çeşitli başlıklar altında birtakın öncelik ve hedefler belirlenmiştir. İşte kırsal kalkınmanın rekabetçi, bölgeler arası dengeli bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak öncelik ve hedeflere planda “3.2 Tarım” başlığında yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda 1. öncelik olarak “Tarımsal üretimde verimlilik, katma değer ve kalitenin artırılmasına” yer verilmiştir. Bunun için oluşturulan tedbirler şunlardır:

- ✓ Modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması,
- ✓ Katma değeri yüksek, geleneksel üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması,
- ✓ Ürün kalite ve standartlarının geliştirilmesi, sertifikasyonların yaygınlaştırılması,
- ✓ Tarımsal girdi kalitesinin iyileştirilmesi,
- ✓ İlk işleme tesislerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması.
- ✓ Kırsal kalkınma için belirlenen 2. öncelik “Tarımsal altyapı iyileştirilmesi” konusundadır. Bu öncelik gerçekleştirme tedbirleri olarak;
- ✓ Arazi ölçeğinin büyütülmesi,
- ✓ Sulanan arazi miktarının artırılması,
- ✓ Mera alanlarının ıslah edilmesi
- ✓ 3. öncelik konusu ise “Tarımsal üretimde profesyonel çiftçilik ve işbirliklerinin geliştirilmesi” dir. Bu önceliği gerçekleştirecek 3 tedbir şunlardan oluşmaktadır:
- ✓ Tarımda örgütlenme ve örgüt etkinliğinin artırılması,
- ✓ Tarım işletmelerinde teknik kapasitenin güçlendirilmesi ve şirketleşmenin sağlanması,
- ✓ Tarımsal faaliyet kollarında çeşitliliğin artırılması.

Sonuncu yani 4. Öncelik “Tarımda pazarlama kabiliyetinin artırılması” ile ilgilidir. Bunun için belirlenen tedbirler ise: İşletmelerin pazarlama becerilerinin geliştirilmesi ve Yöresel ürünlerde markalaşmanın sağlanması konusundadır (Zafer Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı, 74-84).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kalkınma anlayışlarında yaşanan değişmeye bağlı olarak hem dünya’da hem de Türkiye’de kalkınmanın tabandan tavana doğru gerçekleşmesi yaklaşması benimsenmiştir. Bu doğrultuda ise dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de kalkınma ajansları kurulmuş ve böylece kalkınmanın sağlanması sadece ulusal politikalarla gerçekleşmesi değil, aynı zaman da bölgesel politikaların da kalkınmayı gerçekleştirmesinin yolu açılmıştır. Hatta kalkınmanın bu bölge planlarıyla yapılmasına öncelik tanınmıştır. Çünkü bu kurumlar aracılığı ile kalkınma politikalarının daha katılımcı ve yönetim ilkelere uygun olarak oluşturulması planlanmıştır. Bu çerçevede ülkemizde 26 bölgede faaliyet gösteren kalkınma ajansları 2. dönem kalkınma planlarını hazırlamışlardır. Bu planlarda ulusal kalkınma planlarına uyumlu bir şekilde bölgenin çeşitli alanlarında kalkınmasını sağlayacak birtakım öncelik ve

hedeflere yer verilmiştir. Bu öncelik ve hedeflerin ulusal planlarla uyumluluğu ve korelesyonu konusunda aşağıdaki tartışmalar yapılabilir.

10. Kalkınma Planında önemle üzerinde durulan konuların başında nitelikli insan ve güçlü toplum, yenilikçi üretim ve istikrarlı büyüme, yaşanabilir mekanlar ve sürdürülebilir çevre, kalkınma için uluslararası işbirliği gelmektedir. Bu bağlamda ulusal kalkınma planında hedeflenen bu temalarla Türkiye'nin büyüme kapasitesinin daha fazla artırılması ve bunun genellikle yenilikçi bir üretim yapısıyla sürdürülmesinin amaçlandığı söylenebilir. Çalışmanın konusunu teşkil eden Ege Bölgesi'nde potansiyeli bulunan sanayi ile buna bağlı olarak gelişen hizmetler sektöründeki öncelikler, OKP'nin bu amacına uygun şekilde tasarlandığı, ayrıca Ege Bölgesi'nde kritik öneme haiz olan tarım sektörüne OKP'de büyük ölçüde yer verildiği, bu açıdan incelenmiş olan bölge planlarının hazırlanmasında ulusal planların rehber olarak alındığı görülmektedir.

Öte yandan OKP'de tarımda süregelen verimlilik sorunlarının aşılması ve sektörden ayrılması sonucunda muhtemel işgücünün ekonominin daha üretken sektörlerinde istihdam edilmesinin önem taşıdığı belirtilmektedir. Bu açıdan tarım sektörü katma değerinin ve çalışan sayısının yüksek olduğu TR33, TR32 ve TR31 Bölgelerinin Bölge Planları'nda OKP'nin bu amacı doğrultusunda öncelik ve tedbirlere yer verildiği söylenebilir. Zira 10. Kalkınma Planında da vurgulandığı üzere ülkemizde kırsal yerleşimlerde, nüfus azalmasının ve yaşlanmanın getirdiği riskler artmakta, şehirlere yakın ve uzak kırsal alanlar arasında belirgin bir farklılık görülmektedir. Bu nedenle kırsal alan politika ve uygulamalarının da zenginleştirilmesine, politika tasarımı ve uygulamada sadece köy ve bağlı birimleriyle sınırlı olmayan bir yaklaşımın geliştirilmesine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir (Mevlana Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı, 123).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 2018-2022 Stratejik Planı incelendiğinde kırsal kalkınmaya dair belirlenen politikalarla 10. Kalkınma Planı ile Kalkınma Ajanslarının Planlarında belirlenen kırsal kalkınma politikalarında birtakım benzerlikler olduğu görülmektedir. Nitekim Tarım Bakanlığının Stratejik Planında da kırsal alanda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine ve kır-kent arasındaki sosyo-ekonomik farklılığın azaltılmasına yönelik çalışmaların artırılması planlanmakta ve bunun ulusal ve uluslararası fonlardan mali destek sağlayarak gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Yine kaynakların rasyonel kullanımı açısından toprak ve su kaynaklarının korunması, kullanılması ve arazi kullanım planlarının yapılmasının öneminden bahsedilmektedir. Bu çerçevede Bakanlığın stratejik planında kırsal kalkınmada etkin olabilmek için 3 temel hedef belirlenmiştir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 2018-2022 Stratejik Planı, 66-67):

- ✓ Kırsalda gelir ve istihdam olanaklarını artırmak ve kırsal ekonomiyi çeşitlendirmek,
- ✓ Sürdürülebilir tarımsal üretimi sağlamak için; küçük ve parçalı tarım arazilerini toplulaştırmak ve arazi kullanım planlaması yapmak,
- ✓ Toprak ve su kaynaklarının korunmasını ve verimli kullanılmasını sağlamak.

Bölge ekonomisinde gerek ürettiği katma değer gerekse istihdam oranı bakımından büyük yere sahip olan tarım sektöründe ürün çeşitlenmesine gidilmesi ve bölgeye uygun katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi de bölgelerin kırsal kalkınması için elzem olduğu planlarda vurgulanmaktadır.

Görüldüğü üzere yapılan bu değerlendirmelerden şu sonucu çıkarabiliriz; İncelenen kalkınma ajanslarının bölge planlarında yer verilen kırsal kalkınma amaç ve hedefleri, hem 10. Kalkınma Planında hem de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 2018-2022 Stratejik Planında belirledikleri kırsal kalkınma amaç ve hedefleriyle paralellik gösterdiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Apan, A. (2004). “*Bölge Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 13(4): ss.39-58.
- Can, E., (2011), *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü-İzmir Kalkınma Ajansı Örneği*, Altın Nokta Yayınevi, İzmir.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2000), *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, www.kalkinma.gov.tr, (Erişim Tarihi: 12.03.2018).
- Dinler, Z., (2014), *Bölgesel İktisat*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2018-2022 Stratejik Planı,
<https://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/2013-2017/GTHB%202018-2022%20STRATEJII%C-C%87K%20PLAN.PDF>, E.T. 12.03.2018.
- Güney Ege Kalkınma Ajansı, (2014), *Bölge Planı 2014-2023*, , http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_19utnqk2s1tbcm0h1g6i1973po38.pdf, (Erişim Tarihi: 10.03.2018).
- Karakılçık, Y., (2014), *Yeni Bölgeselleşme Politikaları ve Türkiye’de Bölge Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Keleş, R., (2015), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Mevlana Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı.
<http://www.mevka.org.tr/Yukleme/Uploads/Dsyg4Tb-De73201790304PM.pdf>,
(E.T. 11.03.2018).
- İzmir Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı.
<http://www.izka.org.tr/tr/30402/2010-Yili-Kirsalda-Ekonomik-Cesitlilik-Mali-Destek-Programi>,
(E.T. 05.03. 2018).
- Zafer Kalkınma Ajansı 2014-2023 Bölge Planı.
<http://zafer.gov.tr/Portals/0/dys/faaliyetler/planlama/tr33-bolgesi-bolge-planı/tr33-bolgesi-bolge-planı-2014-2023.pdf>, (E.T. 10.03.2018).